

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal
ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710
Aralık / December 2023, 21: 179-209

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri

Zeynep Elif UĞURLU

Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve
Din Bilimleri Anabilim Dalı
PhD Student, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology, Department of
Philosophy and Religious Sciences
Samsun, Türkiye
z.e.u_52@hotmail.com
orcid.org/0000-0001-7434-244X

Mevlüt KAYA

Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümüm, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology, Department of
Philosophy and Religious Sciences
Samsun, Türkiye
mkaya@omu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-7930-2372

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 13 Eylül / September 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 10 Kasım / November 2023

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık / December 2023

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Aralık / December

Sayı/ Issue: 21 **Sayfa /Page:** 179-209.

Atıf / Cite as: Uğurlu, Zeynep Elif - Kaya, Mevlüt. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri [The Levels of Application Related to Values Education of RCE Teachers]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 21 (December 2023): 179-209.

<https://doi.org/10.18498/amailad.1359534>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/amaialad>

The Levels of Application Related to Values Education of RCE Teachers

Abstract

A generation that is alienated for himself and the society in which he lives, and the negative consequences of that alienation have revealed the importance of values and the necessity of values education. Because the values and values education of individuals assists a person to recognize and understand himself first and then the culture and society in which he lives.

The correct and complete acquisition of values is realized with the abilities of teachers in schools. It is known that one of the primary tasks of teachers in education is to impart basic values and moral principles to the growing generations.

The teacher who organizes values education should determine which values he aims to give to students, with which content he can achieve these goals, with which methods, techniques and tools he can process this content in the most efficient way, and then in what way he can evaluate the acquired values. Because the better the planning stage of values education is done, the higher success to be achieved from values education is expected to be. Otherwise, waste of effort and time may occur in the values education process and students may not be able to gain the desired values. In this regard, it is very important for teachers to have knowledge and skills about different methods in order to carry out values education effectively and efficiently.

This research is a quantitative study conducted on the basis of a descriptive causal comparative model. It is examined whether the independent variables defined in causal comparative studies have an effect on the dependent variable. The aim of this research is to examine whether the application levels of RCE teachers regarding the methods and activities they apply in values education differ significantly according to their gender, marital status, professional seniority, and whether they have received in-service education or not. This research, which aims to reveal the views of teachers on how they implement, manage and evaluate values education, can reveal the effective and incomplete aspects of the values education performed in the RCE course. In this context, it can contribute to the improvement of the values education practices carried out in the DKAB course and the development of the values education program.

The study group of the study consists of 1402 secondary school RCE teachers working in secondary schools and imam hatip secondary schools in Kastamonu, Zonguldak, Samsun, Ordu and Trabzon provinces in the 2022-2023 academic year. The sample of the research consists of 462 RCE teachers who were randomly selected from this universe. The research is descriptive in nature and was carried out in the relational screening model. The data of the research were collected through questionnaire and scale form. In the analysis of the obtained data, analysis of variance (ANOVA) and t-test were used to determine the opinions of teachers in terms of different variables by using the SPSS program.

The data of the research were collected through a questionnaire indicating the demographic characteristics of teachers and a scale form related to their views on values education practices. After receiving the approval of the Social and Humanities Research Ethics Committee of Ondokuz Mayıs University for the questionnaire and scale, the application permission was obtained from the Ministry of National Education. The questionnaire and scale forms were sent to the participants electronically and they were asked to answer. The survey and scale data were collected via Google forms. The maximum margin of error in testing the hypotheses was considered to be 0.05.

According to the data analysis results, while there was no significant difference in teachers' views on values education in terms of gender variable, there was a significant difference in favor of single teachers in terms of marital status variable and in favor of newly employed teachers according to their professional seniority. However, teachers' views on values education showed significant differences according to their status of receiving any courses, seminars or in-service training related to values education.

According to the results obtained, an awareness of values education should be created among teachers by focusing on the importance and necessity of values education. Practical trainings should be given to pre-service and in-service teacher candidates and teachers with rich content on how to plan the values education process and which evaluation activities they can use.

Keywords: Religious Education, Values, Values Education, Values Education Practices, Teacher Opinions.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri*

Öz

Kendisine, yaşadığı topluma, insanlığa yabancı olan bir neslin yetişmesi ve bunun getirdiği olumsuz sonuçlar değerlerin önemini ve eğitimdeki gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü bireylerin değerler ve değerler eğitimi, insanın önce kendisini sonra içinde bulunduğu kültürü ve toplumu tanımaya ve anlamaya yardımcı olmaktadır.

Değerlerin doğru ve tam olarak kazandırılması ise okullarda öğretmenlerin etkili bir değerler eğitimi gerçekleştirmesi ile mümkündür. Eğitimde öğretmenlerin öncelikli görevlerinden birinin de temel değerleri ve ahlak ilkelerini yetiştirmekte olan nesillere kazandırmak olduğu bilinmektedir.

Değerler eğitimi düzenleyen öğretmenler, öğrencilere hangi değerleri kazandırmayı hedeflediğini, bu hedefleri hangi içerikle kazandırabileceğini, bu içeriği en verimli biçimde işlemesinin hangi yöntem, teknik ve araç-gereçlerle gerçekleştirilebileceğini, sonrasında da kazandırılan değerleri ne şekilde değerlendirebileceğini belirlemelidir. Çünkü değerler eğitiminin planlanma aşaması ne kadar iyi yapılırsa, değerler eğitiminden sağlanacak başarının da o oranda yüksek olması beklenir. Aksi halde değerler eğitimi sürecinde emek ve zaman kaybı oluşabilir ve öğrenciler istenilen değerleri kazanamayabilirler. Bu bakımdan öğretmenlerin değerler eğitimi etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebilmelerinde farklı yöntemler hakkında bilgi ve beceri sahibi olmaları oldukça önem arz etmektedir.

---

* Bu makale, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Mevlüt KAYA danışmanlığında yürütülen *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminde Uyguladıkları Yöntem ve Etkinliklere İlişkin Görüşleri* (2023) başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. (This article was written by Zeynep Elif Uğurlu at Ondokuz Mayıs University Graduate Education Institute. It was produced from the doctoral thesis titled Religious Culture and Ethics Teachers' Opinions on the Methods and Activities They Use in Values Education (2023), which was carried out under the supervision of Prof. Mevlüt KAYA)

Bu araştırma, betimsel nitelikli nedensel karşılaştırmalı modele dayalı olarak yürütülen nicel bir çalışmadır. Nedensel karşılaştırmalı araştırmalarda belirlenen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde bir etkisinin bulunup bulunmadığı incelenmektedir. Bu çalışmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin değerler eğitiminde uyguladıkları yöntem ve etkinliklere ilişkin uygulama düzeylerinin onların cinsiyetleri, medeni durumları, mesleki kıdemleri, hizmet-içi eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını incelenmiştir. Öğretmenlerin değerler eğitimini nasıl uyguladıkları, yönettikleri ve değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmanın, DKAB dersinde gerçekleştirilen değerler eğitiminin durumunun etkili ve eksik yönleriyle ortaya çıkarılmasını sağlayabilir. Bu bakımdan DKAB dersinde gerçekleştirilen değerler eğitimi uygulamalarının iyileştirilmesine ve değerler eğitimi programının geliştirilmesine katkı sağlanabilir.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 öğretim yılında Kastamonu, Zonguldak, Samsun, Ordu ve Trabzon illerindeki ortaokullar ve imam hatip ortaokullarında görev yapmakta olan 1402 ortaokul DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden tesadüfi olarak seçilen 462 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır.

Araştırmanın verileri öğretmenlerin demografik özelliklerini belirten anket ve değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri ile ilgili ölçek formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket ve ölçek için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu onayı alındıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığında uygulama izni alınmıştır. Anket ve ölçek formları elektronik ortamda katılımcılara iletilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Anket ve ölçek verileri elektronik ortamda toplanmıştır.

Elde edilen verilerin analizinde SPSS programından faydalanılmıştır. Bazı değişkenlere göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) ve t-testi kullanılmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde en çok hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Verilerin analizi sonucuna göre, öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gözlenmezken; medeni durum değişkeni açısından bekar öğretmenlerin lehine; mesleki

kıdemlerine göre ise kıdem yılı düşük öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinde değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alma durumlarına göre hizmet-içi eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı farklılık göstermiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, değerler eğitiminin önemi ve gerekliliği üzerinde durularak öğretmenlerde değerler eğitimine ilişkin bir farkındalık oluşturulmalıdır. Değerler eğitimi sürecini nasıl planlayacakları ve hangi değerlendirme etkinliklerini kullanabilecekleri konusuna yönelik zengin içeriklerle hizmet öncesi ve hizmet-içinde öğretmen adaylarına ve öğretmenlere uygulamalı eğitimler verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değer, Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Uygulamaları, Öğretmen Görüşleri

Giriş

Küreselleşme siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda birçok değişime imkân tanırken beraberinde bireysel, toplumsal ve küresel yaşantıyı tehdit eden sorunları doğurmuştur (Lickona, 2004). Bu durumun bir sonucu olarak yetişmekte olan yeni nesiller çok sayıda ahlaki sorunla yüz yüze kalmaktadır (Kaymakcan-Meydan, 2014, 34). Bireysel nitelikli ahlaki sorunların başında evlilik dışı ilişkiler, kürtaj, cinsel hastalıklar, bireysel şiddet, intihar, alkol ve uyuşturucu bağımlılıkları ile yalnızlaşma yer almaktadır. Sosyal alanda ortaya çıkan ahlaki sorunların başında aile kurumunun çöküşü ve yabancılaşma; küresel alanda ortaya çıkan ahlaki sorunların başında ise çevre kirliliği, ekolojik dengenin bozulması, büyük ve yıkıcı savaş, çatışma ve şiddetin yaygınlaşması ile sosyo-ekonomik adaletsizlikler yer almaktadır (Köylü, 2006-2007).

Kendisine, yaşadığı topluma, insanlığa yabancılaşan bir neslin yetişmesi ve bu durumun doğurduğu zararlı sonuçlar, değerlerin önemini ve eğitim için zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Zira değerler ve değerler eğitimi, bireyin ilk olarak kendini sonra yaşadığı toplumu ve onun kültürünü tanıyıp anlamasını kolaylaştırmaktadır. Değerlerle olgunlaşmamış kişilerin yetişmesi, kişinin kendisine, çevresine ve

insanlığa karşı zararlı eylemlerde bulunmasına neden olabilir (Başçı, 2012, 1).

Bilindiği gibi insanın yetişmesinde ve toplumsal açıdan gerekli olan ahlaki kuralların öğrenilmesinde en büyük rol eğitime düşmektedir. Öncelikli olarak ailede başlayan değerler eğitimi bireyin yakın çevresi ve toplum tarafından desteklenmeli, eğitim kurumları aracılığıyla da planlı ve programlı şekilde sürdürülmelidir. Öyle ki toplumsal ahlakın kurulmasında en büyük görev eğitime düşmektedir (Kaya, 2007, 25).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de endişe verici olan ahlaki erozyonların önlenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından örgün eğitim kurumlarında “değerler eğitimi” çalışmaları başlatılmıştır. 2006 yılı itibariyle hazırlanmış olan ilköğretim programlarının temel unsurları içerisinde değerler ve değer öğretimi doğrudan yer almıştır. Bu çerçevede ilk ve ortaöğretim seviyesindeki ders programlarında geliştirilmek istenen değerler, hazırlanan programlarda yer almıştır. Bilhassa Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve DKAB derslerinin öğretim programlarında, değerler ve değerlerin öğretimine ilişkin kazanımlar ve hedef davranışlar oluşturulmuştur (MEB, 2006-2007-2010-2018). Bu doğrultuda farklı derslerle beraber DKAB dersi öğretim programlarında değerlere ve değerlerin öğretimine doğrudan yer verilmesi planlanmıştır (Kaymakcan, 2007, 4). Değerlerin eğitiminde bütün derslerin birlikte çalışması önemli olmakla beraber hedef ve konuları dinin inanç, ibadet ve ahlak ilkeleri doğrultusunda biçimlenen DKAB dersi, temel ahlaki değerleri kazandırmada önemli bir rol üstlenme potansiyeli taşımaktadır.

Değerlerin doğru ve tam olarak kazandırılması okullarda öğretmenlerin yetenekleriyle gerçekleşmektedir (Balat-Dağal, 2009, 9). Kirschenbaum, eğitimde öğretmenlerin öncelikli görevlerinden birinin temel değer ve ahlak ilkelerini yetiştirmekte olan nesillere kazandırmak olduğunu ifade etmektedir (1995, 3). Okulda değerler eğitimi sürecinde öğretmen, öğrencileriyle ilgilenen, onlara rehber ve model olan, ahlaki disiplin ve duyarlılığa sahip, demokratik bir sınıf atmosferi hazırlayan, değerleri işbirliği içerisinde kazandıran ve ahlaki düşünmeyi sağlayan kişi görevini üstlenmektedir (Başçı, 2012, 60). Öğretmenin model olması, farklı yaklaşımlar kullanarak değerleri vermesi, öğrencileri bu konuda

özendirip cesaretlendirmesi ve farklı faaliyetlerle değerleri keşfetmesi vb. durumlar öğretmenin değerler eğitiminde etkinliğini artırmaktadır (Özdaş, 2013, 49). Dolayısıyla bir okulda yürütülen değerler eğitimi, ancak o eğitimi yürüten öğretmenler kadar kalitelidir. Çünkü değerler eğitiminde kalite, öğretmenlerin düşünce ve uygulamaları doğrultusunda oluşmaktadır (Fullan-Hargreaves, 1992, 1).

Değerler eğitimini düzenleyen öğretmen, öğrencilere hangi değerleri kazandırmayı hedeflediğini, bu hedefleri hangi içerikle kazandırabileceğini, bu içeriği en verimli biçimde işleminin hangi yöntem, teknik ve araç-gereçlerle gerçekleştirilebileceğini, sonrasında da kazandırılan değerleri ne şekilde değerlendirebileceğini belirlemelidir (Demirel, 1998, 115; Yılmaz-Sünbül, 2003, 67). Çünkü değerler eğitiminin planlanma aşaması ne kadar iyi yapılırsa, değerler eğitiminden sağlanacak başarının da o oranda yüksek olması beklenir (Akyürek, 2012, 18). Aksi halde değerler eğitimi sürecinde emek ve zaman kaybı oluşabilir ve öğrenciler istenilen değerleri kazanamayabilirler (Altıntaş, 2016, 63).

Öğretmenlerin değerler eğitimini etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için farklı yöntemler hakkında bilgi ve beceri sahibi olmaları gerekir. Öğretmenler farklı öğretim yöntemlerinin faydalarını ve sınırlılıklarını, kullanım ilkelerini iyi bilmeli, yöntem tercihine etki eden unsurları da göz önünde bulundurarak, değerler eğitiminde uygulayacakları yöntemleri yerinde ve zamanında seçerek kullanabilmelidirler. Değerler eğitiminde öğrencilerin istenilen öğrenme yaşantılarını geçirebilmelerinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntemler oldukça önemli bir rol üstlenir. Öğretmenin seçmiş olduğu yöntemler, öğrencilerin etkili öğrenme yaşantıları geçirmelerine katkı sunmalıdır (Aydın, 1996, 98-102; Taşdemir, 2000, 100).

Öğretmenlerin önemli görev ve sorumluluklarının olduğu değerler eğitimine yönelik alanyazın incelendiğinde farklı bağlamlarda pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır; sınıf öğretmenlerinin değer eğitimine, değer eğitiminde etkili olan faktörlere ve değer eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri (Can, 2008; Aksoy, 2017; Ateş, 2014; Aydın, 2019; Çelik, 2020; Eryılmaz, 2016; Gürhan, 2017), değerler eğitiminde yaşanan sorular (İbret vd., 2016; Yıldırım-

Çalışkan, 2017), değerler eğitiminde kullanılan yaklaşım ve yöntemler (Akbaş, 2009; Kılcan 2009; Yaşar-Çengelci, 2012), öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan araç, gereç ve materyallere ilişkin görüşleri (Abukan, 2019; Uzuner, 2019), değerler eğitimine ilişkin öğretmen adayları ve öğrenci görüşleri (Akbaş, 2004; Baydar, 2009; Çelikkaya-Filoğlu, 2014; Fidan, 2009; Kuşdil-Kağıtçıbaşı, 2000; Tokdemir, 2007; Uçar, 2009), sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitimle kazanması gereken değerlerin yönetici görüşleri açısından değerlendirilmesi (Sezer vd., 2020).

Bu araştırmanın amacı, DKAB öğretmenlerinin ahlak ve değerler eğitiminde uyguladıkları yöntem ve etkinliklere ilişkin uygulama düzeylerinin onların cinsiyetleri, medeni durumları, mesleki kıdemleri, hizmet-içi eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

Öğretmenlerin değerler eğitimini nasıl uyguladıkları, yönettikleri ve değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmanın, DKAB dersinde gerçekleştirilen değerler eğitiminin durumunun etkili ve eksik yönleriyle ortaya çıkarılmasını sağlayabilir. Bu bakımdan DKAB dersinde gerçekleştirilen değerler eğitimi uygulamalarının iyileştirilmesine ve değerler eğitimi programının geliştirilmesine katkı sağlanabilir.

1. Araştırmanın Hipotezleri

1. Cinsiyetlerine göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.

2. Mesleki kıdem yılına göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdemi düşük olan öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.

3. Medeni durumlarına göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında bekar öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.

4. Değerler eğitimi ile ilgi herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alıp almama durumuna göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında değerler eğitimi ile ilgi

herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve analizine yönelik açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, betimsel nitelikli nedensel karşılaştırmalı modele dayalı yürütülen nicel bir çalışmadır. Nedensel karşılaştırmalı araştırmalarda daha önce oluşmuş bir değişkene göre, ölçülen ve önemsenen özellikler açısından gruplar karşılaştırılır. Araştırma başlamadan ve araştırmacının kontrolünün dışında oluşan bir özelliğin, araştırmacının temel ilgisini oluşturan bağımlı değişkene bir etkisinin bulunup bulunmadığı incelenir (Şimşek, 2018, 93). Bir başka deyişle, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenir. Bu araştırmada belirlenen bazı bağımsız değişkenlerin DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamaları üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 öğretim yılında Karadeniz Bölgesi'ndeki örgün ve resmi ortaokullarda görev yapan DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini Karadeniz Bölgesini temsilen alınan 5 ildeki (Kastamonu, Zonguldak, Samsun, Ordu, Trabzon) ortaokullar ve imam hatip ortaokullarında görev yapmakta olan 1402 ortaokul DKAB öğretmeni oluşturmaktadır (MEB İstatistikleri). Öğretmen sayısına illerdeki Din Öğretimi Bölümü şube müdürleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden tesadüfi olarak seçilen 462 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır.

Örneklem olarak seçilen iller ve öğretmen sayılarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Seçilen İllerdeki Öğretmen Sayıları

Karadeniz Bölgesi	Karadeniz Bölgesi Alt Bölgeleri	Örneklem İlleri	Öğretmen Sayısı	Örneklem Sayısı
	Zonguldak, Karabük, Bartın	Zonguldak	152	65

Batı Karadeniz	Kastamonu, Çankırı, Sinop	Kastamonu	126	54
	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	Samsun	535	230
Doğu Karadeniz	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	Trabzon Ordu	323 266	138 114
	TOPLAM		1402	601

Anket ve ölçek için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu onayı alındıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığında uygulama izni alınmıştır. Veri toplama araçları, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın 27.10.2022 tarihli ve E-49614598-605.01-62158597 sayılı yazısıyla <https://docs.google.com/forms/d/1rjmpxpGsipJ5T4dvTszSfeeYUb13TdNeDD0Wch3bto/edit> bağlantı adresinde yayınlanmıştır. Anket ve ölçek 15 Kasım 2022 tarihine kadar belirlenen illerdeki resmi ortaokul ve imam hatip okullarında görev yapan katılımcıların erişimine açılmıştır. Belirlenen süre içerisinde 462 katılımcının anket ve ölçek formunu doldurduğu tespit edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda anket ve ölçek formlarının doğru olarak doldurulduğu görülmüş ve formlarının tamamı değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik değişkenlere göre dağılımına Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	265	%57.4
Erkek	197	%42.6
Medeni durum	Sayı	Yüzde
Evli	373	%80.7
Bekar	89	%19.3
Kıdem yılı	Sayı	Yüzde
1-5 yıl	89	%19.3

6-10 yıl	161	%34.8
11-15 yıl	59	%12.8
16-20 yıl	78	%16.9
21 yıl ve üstü	75	%16.2
<hr/>		
Hizmet içi eğitim alma durumu	Sayı	Yüzde
Evet	273	%59.1
Hayır	189	%40.9
Toplam	462	%100

Örneklem grubunun demografik özelliklerine ilişkin tablo-2 incelendiğinde örneklem grubunu oluşturan 462 öğretmenin 265'inin (%57,4) kadın, 197'sinin (%4,6) erkek ve 373'ünün (%80,7) evli, 89'unun (%80,7) bekar olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 89 öğretmenin (%19,3) mesleki kıdeminin 1-5 yıl, 161'inin (%34,8) 6-10 yıl, 59'unun (%12,8) 11-15 yıl, 78'inin (%16,9) 16-20 yıl, 75'inin (%16,2) ise 21 yıl ve üstü görev yaptığı görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin 273'ünün (%59,1) hizmet içi eğitim aldıkları, 189'unun (%40,9) ise hizmet içi eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında öğretmenlerin demografik değişkenlerini belirlemeye yönelik anket formu ve Can (2008) tarafından, 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirdikleri değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirlemek için geliştirilen ölçek formu kullanılmıştır.

DKAB öğretmenlerinin değerler eğitiminde uyguladıkları yöntem ve etkinliklere ilişkin görüşlerini almak amacıyla 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçekte 16 madde bulunmaktadır. Bu 16 maddeden 2, 3, 9 numaralı maddeler değerlere; 1, 6, 8, 13, 14, 16 numaralı maddeler değerler eğitimi yaklaşımlarına; 4, 5, 11, 15 numaralı maddeler öğretim yöntem ve tekniklerine ve 7, 10, 12 numaralı maddeler ise ölçme ve değerlendirme etkinlikleri ile ilgili öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarıyla ilgili görüşlerini almak için oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri "Her zaman, Sıklıkla, Ara sıra, Çok seyrek, Hiçbir zaman"

biçiminde olmak üzere 5 dereceli derecelendirme ölçeği üzerinde cevaplandırılmıştır.

2.3.1. Veri Toplama Araçlarının Geçerlik ve Güvenirliği

Bu bölümde, ölçeğe ilişkin güvenirlilik ve geçerlik analizlerine yer verilmiştir.

Ölçeğin tek uygulamadan elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen güvenirlilik analizinde, Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0,91 olduğu görülmüştür.

Ölçeğin geçerlik çalışması için ölçekten toplanan veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. KMO ve Bartlett testi sonucunda ölçek verileri ile faktör analizi yapılabileceği görülmüştür. (KMO= 0,93; $p < 0,001$)

Döndürülmemiş temel bileşenler faktör analizinin sonucunda, ölçek maddelerinin faktör yüklerinin 0,46 ile 0,75 aralığında değiştiği görülmüştür. Bu sonuca göre ölçeğin tek faktör olarak puanlanabileceği anlaşılmaktadır. Ölçeğin tümünden elde edilecek en yüksek puan 80 en düşük puan ise 16 olabilmektedir.

Ayrıca (varimax) döndürülmüş faktör analizi sonucunda ölçeğin iki alt faktörden oluştuğu görülmüştür. Birinci alt faktör (1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 14, ve 15.) maddelerden oluşmuştur. Bu alt boyut "Bilişsel Boyut" olarak isimlendirilmiştir. İkinci alt boyut ise (6, 8, 12, 13 ve 16.) maddelerden oluşmuş ve "Duyuşsal Boyut" olarak isimlendirilmiştir.

Bilişsel alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri 0,48 ile 0,82 aralığında değişirken; duyuşsal alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri 0,64 ile 0,80 aralığında değişmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada anket ve ölçek verilerinin toplanması için Google Forms kullanılmıştır. Verilerin toplanması için hazırlanan anket ve ölçek 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kastamonu, Zonguldak, Samsun, Ordu, Trabzon illerindeki ortaokullarda görev yapmakta olan DKAB öğretmenlerine e-posta veya sosyal medya gruplarına gönderilerek elektronik ortamda uygulanmıştır. Araştırmada toplam 462 öğretmene ulaşılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Ölçek ve anket aracılığıyla toplanan verilerin analizinde SPSS programından yararlanılarak çeşitli değişkenlere göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulama düzeylerini ortaya koymak amacıyla varyans analizi (ANOVA) ve t-testi kullanılmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde en çok hata payı (anlamlılık düzeyi) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde toplanan veriler tablolaştırılarak, verilerin istatistiksel analizleri yapılmıştır.

3.1. Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri

Cinsiyetlerine göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen istatistiklere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: DKAB Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değerler Eğitimi Uygulama Düzeylerine İlişkin İstatistikler

	N	X	S
Kadın	265	62,12	7,96
Erkek	197	60,91	9,38

$$Sd= 460 \quad t= 1,50 \quad p= 0,13 \quad p>0,05$$

Tablo 3 incelendiğinde, kadın öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulama puan ortalaması 62,12 iken, erkek öğretmenlerinin puan ortalaması ise 60,91 olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulama puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($Sd= 460 \quad t= 1,50 \quad p= 0,13 \quad p>0,05$). Bu sonuca göre, "Cinsiyetlerine göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır." şeklinde kurulan hipotez, istatistiksel olarak doğrulanmamıştır.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşlerini belirlemek için t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: DKAB Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Bilişsel Görüşleri ile İlgili İstatistiksel Sonuçlar

Cinsiyet	N	X	S
Kadın	265	40,12	6,37
Erkek	197	39,29	7,34

$$Sd= 460 \quad t= 1,29 \quad p= 0,20 \quad p>0,05$$

Tablo 4 incelendiğinde, kadın öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik bilişsel görüşlerinin puan ortalaması 40,12 iken, erkek öğretmenlerinin puan ortalaması 39,29 olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin bilişsel görüşlerinin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı gözlenmiştir ($Sd= 460 \quad t= 1,29 \quad p= 0,20 \quad p>0,05$). Bu sonuca göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği söylenebilir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: DKAB Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Duyuşsal Görüşleri ile İlgili İstatistiksel Sonuçlar

Cinsiyet	N	X	S
Kadın	265	22,00	2,26
Erkek	197	21,61	2,77

$$Sd= 460 \quad t= 1,65 \quad p= 0,10 \quad p>0,05$$

Tablo 5 incelendiğinde, kadın öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşlerinin puan ortalaması 22,00 iken, erkek öğretmenlerinin puan ortalaması 21,61 olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşlerinin puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir ($Sd= 460 \quad t= 1,65 \quad p= 0,10 \quad p>0,05$). Bu sonuca göre, DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin uygulamalarına yönelik duyuşsal görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Kadın ve erkek öğretmenlerin bu konudaki görüşleri benzerlik göstermektedir.

3.2. Mesleki Kıdemlerine Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri

Mesleki kıdemlerine göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6: DKAB Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Yılı Durumuna Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Mesleki Kıdem	N	X	S	ANOVA	LSD Sonucu
1-5 yıl arası	89	63,63	9,23		
6-10 yıl arası	161	62,17	8,61	Sd= 4/457	(1-5) > (11-15)
11-15 yıl arası	59	58,76	7,76	F= 3,32	(1-5) > (16-20)
16-20 yıl arası	78	60,94	8,29	p= 0,01	(1-5) > (21 üstü)
21 yıl ve üstü	75	60,91	8,27	p<0,05	(6-10) > (11-15)
Toplam	462	61,60	8,61		

Tablo 6 incelendiğinde, mesleki kıdem yılı "1-5 yıl" arası olan öğretmenler 63,63 değerler eğitimi uygulamaları puan ortalaması ile en yüksek ortalamaya sahiptir. "6-10 yıl" arası mesleki kıdemi bulunan öğretmenler 62,17 puan ortalaması ile ikinci sırada yer almaktadır. Mesleki kıdem yılı "11-15 yıl" arası olan öğretmenler ise 58,76 puan ortalaması ile en düşük ortalamaya sahipken; "16-20 yıl" arası mesleki kıdeme sahip olanlar 60,94; "21 yıl ve üstü" olanlar ise 60,91 puan ortalamasına sahiptir. ANOVA testi sonucu, mesleki kıdem yılına göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulamaları puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir (Sd= 4/457 F= 3,32 p= 0,01 p<0,05). Bu sonuca göre, "Mesleki kıdem yılına göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdemi düşük olan öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır." şeklinde kurulan hipotez, istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

3.3. Medeni Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimine İlişkin Uygulama Düzeyleri

Medeni durumlarına göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan analizlere Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: DKAB Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Medeni Durum	N	X	S
Evli	373	60,87	8,36
Bekar	89	64,66	9,00

$$Sd= 460 \quad t= 3,78 \quad p= 0,000 \quad p<0,001$$

Tablo 7 incelendiğinde, evli olan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulama puan ortalaması 60,87 iken, bekar öğretmenlerin puan ortalaması ise 64,66 olarak bulunmuştur. Medeni durumlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulama puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür ($Sd= 460 \quad t= 3,78 \quad p= 0,000 \quad p<0,001$). Bu sonuca göre, “Medeni durumlarına göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında bekar öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.” şeklinde kurulan hipotez, istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

Öğretmenlerin medeni durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel ve duyuşsal görüşlerini belirlemek için yapılan t-testi analizi sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: DKAB Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Bilişsel ve Duyuşsal Görüşleri ile İlgili İstatistiksel Sonuçlar

Alt Boyut	Medeni Durum	N	X	S	t-Testi
					Sonucu
Bilişsel	Evli	373	39,18	6,61	$t= 3,82; Sd= 460$
	Bekar	89	42,21	7,10	$p= 0,000; p<0,001$
Duyuşsal	Evli	373	21,69	2,48	$t= 2,59; Sd= 460$
	Bekar	89	22,45	2,46	$p= 0,01; p<0,05$

Tablo 8 incelendiğinde, evli öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşlerinin puan ortalaması 39,18 iken, bekar öğretmenlerin puan ortalaması 42,21 olarak bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin medeni durumlarına göre değerler uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşleri analiz edilmiştir. Buna göre evli öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşlerinin puan ortalaması 21,69 iken, bekar öğretmenlerin puan ortalaması ise 22,45 olarak bulunmuştur. Medeni durumlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşlerinin puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği gözlenmiştir ($t= 3,82$; $Sd= 460$ $p= 0,000$; $p<0,001$). Benzer biçimde, öğretmenlerin medeni durumuna göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşlerinin puan ortalamalarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t= 2,59$; $Sd= 460$ $p= 0,01$; $p<0,05$).

3.4. Değerler Eğitimi ile İlgili Hizmet-İçi Eğitim Alma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İlişkin Uygulama Düzeyleri

Değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alıp almama durumuna göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi analiz sonuçlarına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9: DKAB Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ile İlgili Herhangi Bir Ders, Seminer ya da Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Değerler Eğitimi Uygulama Düzeylerine İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

Hizmet-içi eğitim	N	X	S
Evet	273	62,84	8,42
Hayır	189	59,83	8,59

$Sd= 460$ $t= 3,74$ $p= 0,000$ $p<0,001$

Tablo 9 incelendiğinde, değerler eğitimiyle ilgili hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin uygulama puan ortalaması 62,84 iken, hizmet-içi eğitim almamış öğretmenlerin puan ortalaması ise 59,83 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin hizmet-içi eğitim alıp almama durumlarına göre değerler eğitimine ilişkin uygulamalarının puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($Sd=$

460 $t= 3,74$ $p= 0,000$ $p<0,001$). Bu sonuca göre, “Değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alma durumuna göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı bir fark vardır.” şeklinde kurulan hipotez, istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alıp almama durumuna göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel ve duyuşsal görüşleri analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10: DKAB Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ile İlgili Herhangi Bir Ders, Seminer ya da Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Bilişsel ve Duyuşsal Görüşleri İle İlgili İstatistiksel Sonuçlar

Alt Boyut	Hizmet içi	N	X	S	t-Testi Sonucu
Bilişsel Boyut	Evet	273	40,81	6,61	$t= 4,10$; $Sd= 460$
	Hayır	189	38,26	6,81	$p= 0,000$; $p<0,001$
Duyuşsal Boyut	Evet	273	22,02	2,42	$t= 1,93$; $Sd= 460$
	Hayır	189	21,57	2,58	$p= 0,054$; $p>0,05$

Tablo 10 incelendiğinde, değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşlerinin puan ortalaması 40,81iken, eğitim almayanların puan ortalaması 38,26’ olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucuna göre ($t= 4,10$; $Sd= 460$ $p= 0,000$; $p<0,001$) eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Değerler eğitimi ile herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin duyuşsal görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucuna göre, değerler eğitimi ile ilgili herhangi

bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı olarak fark görülmüştür ($t= 1,93$; $Sd= 460$ $p= 0,054$; $p>0,05$).

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi yöntem ve etkinliklerini uygulama düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenerek betimlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, DKAB öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre değerler eğitimine ilişkin uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. ($p>0,05$). Hipotez kurulurken kadınların, erkeklere göre başkalarının tepkilerine karşı daha duyarlı, diğerkâm (özgeci) ve toplumsal kurallara daha bağlı oldukları (Kulaksızoğlu, 1998, 45) düşüncesinden hareket edilmiştir. Öyle ki birçok ortamda ve incelenen hemen her kültürde cinsiyete göre kadınların erkeklerden daha empatik, duyarlı, uysal, yardımsever, yakın ilişkiler kurabilen kişiler olmalarına karşılık; erkeklerin kadınlara göre daha az sorumlu ve saldırgan oldukları belirtilmektedir (Atkinson vd., 1995, 122-123; Dökmen, 2005, 14-15). Literatürde yer alan bazı çalışmalarda bu düşüncüyü desteklemektedir. Fakat araştırmamızın sonucunda, cinsiyete göre DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin uygulamalarının farklılaşmadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde, sonuçları bu araştırmayla benzeşen ya da benzeşmeyen araştırmalar görülmektedir. Özmen (2012) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aksoy (2017)'un yaptığı çalışmada da değerler eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark göstermediği sonucu elde edilmiştir. Yeşiltaş'ın (2022) yaptığı çalışmada, fen bilimleri öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinde kadın ve erkek öğretmenler açısından bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Coşkun (2022) tarafından yapılan çalışmada da cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumları üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Can'ın (2008) yaptığı araştırmada ise öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre, kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Benzer

şekilde, Başçı (2012) tarafından değerler eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinde kadın öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Literatür incelemesi sonucunda çıkan iki farklı sonuç, cinsiyet değişkeninin etkisini tartışılır kılsa da kadın ve erkek öğretmenlerin büyük çoğunluğu, değerler eğitimi uygulamaları konusunda aynı görüşte olduğu ve aralarında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu çalışmada, DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik bilişsel ve duyuşsal görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılaşma göstermediği söylenebilir. Özdeş'in (2013) yaptığı çalışmada ise erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre daha fazla "bireyler arası ilişkiler", "milli değerler" ve "evrensel değerler" boyutlarında öğrencilere katkı sunduklarını belirtmişlerdir. "Özerklik" boyutunda ise kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere kıyasla değerleri kazandırma düzeyinde daha iyimser oldukları tespit edilmiştir.

DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin düzeyleri mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Hipotez kurulurken mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin, mesleği ile ilgili gelişmeleri daha iyi takip ederek, değerler eğitimini önemseyen bir anlayışı benimseyen eğitim programından haberdar oldukları ve programda değerler eğitiminin yer aldığı, nasıl olması gerektiğine ilişkin bilgilere sahip oldukları söylenebilir (Başçı, 2012, 187-188). Elde edilen bulgular kurulan hipotezi doğrulamıştır. Bu sonuca göre, mesleki kıdeme göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin düzeyleri arasında, kıdem yılı düşük olan öğretmenler lehine fark görülmektedir. Bunun nedeninin ise, ülkemizde öğretmen yetiştiren fakültelerin eğitim programlarında önceki yıllara göre son yıllarda daha fazla değerler eğitimi derslerine ve konulara yer verilmesinin olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre, mesleki olarak yeni olan öğretmenlerin puan ortalamalarının daha yüksek olmasının temel nedeni, meslek öncesi eğitim aldıkları fakültelerde değerler eğitime daha fazla yer veren bir anlayışı benimseyen programlarla yetişmiş olmaları gösterilebilir. Ayrıca ilk çalışma yıllarındaki öğretmenler, yaşları ve mesleki heyecanlarının

etkisi ile 21 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlere göre daha dinamik ve hareketlidirler. Ancak 21 yıl ve üzeri çalışan öğretmenler, yaş itibarıyla çabuk yorulup daha ağır hareket ederler. Bu sebeple verilen zamanda yalnızca hâlihazırdaki programda yer alan değerlere ilişkin kazanımları öğrencilere aktarabilirler şeklinde açıklanabilir. Yaşaroğlu'nun (2014) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik tutumları mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermektedir. Kıdemi 1-9 yıl arasında olan öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları 20 yıl ve üstü kıdem grubundaki öğretmenlerin tutumlarına göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Kılcan'ın (2009) yaptığı çalışmada ise ilköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kılcan'ın araştırma sonucuna göre kıdemi 16-20 yıl olan öğretmenlerin, değerler eğitimi 0-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 21-25 yıl arasında görev yapan öğretmenlere kıyasla daha çok benimsediklerini ve okul yönetiminden daha çok destek aldıklarını belirtmişlerdir. Yeşiltaş (2022) ise çalışmasında, 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip fen bilimleri öğretmenlerinin değerler eğitime daha olumlu baktığını ortaya koymuştur. Erbaş'ın (2019) öğretmenlerin değerler eğitimi algısını çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmasında, mesleki kıdeme göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında bir farklılık görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ekşi ve Okudan'ın (2011) yapmış oldukları çalışmada, eğitim yöneticilerinin değerler eğitimi yeterliliklerini algılama ölçeği alt boyutlarının, kıdem yılı değişkeni açısından herhangi bir grubun lehine anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Bu araştırma sonucu ve literatür incelemesi sonucunda genel olarak öğretmenlerin, değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdemleri açısından, genç öğretmenler lehine, anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin düzeyleri arasında medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak bekar öğretmenler lehine anlamlı bir fark gözlenmektedir ($p < 0,01$). Hipotez kurulurken, bekar öğretmenlerin daha çok ilk çalışma yıllarındaki öğretmenler olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir. İlk çalışma

yıllarındaki öğretmenlerin fakülte eğitimi sırasında almış oldukları değerler eğitimi ile ilgili derslere bağlı olduğu söylenebilir. Gedik'in (2010) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin değer tipleri medeni durum değişkeni açısından, uyma ve başarı değerlerinde bekar öğretmenler lehine anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere kıyasla daha hırslı, sözü geçen, itaatkâr ve uyumlu oldukları ifade edilmiştir. Fakat güç, yaşamdan zevk alma, öz yönelim, uyarılım, yardımseverlik, evrensellik değerlerinde bekar ve evli sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Türkan'ın (2017) yaptığı çalışmada da değer yönelimleri, medeni durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılık göstermiştir. Evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere kıyasla değerlere daha çok önem verdikleri tespit edilmiştir. Kara'nın (2017) yaptığı çalışmada ise, medeni durum değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşlerinde bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karakülçe'nin (2018) çalışmasında, bekar ve evli sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Literatür incelemesi sonucunda genel olarak, medeni durum değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarını etkilediği görülmektedir. Bu etki bazı araştırmalarda evli öğretmenler lehine olurken, bazı araştırmalarda bekar öğretmenler lehine olmuştur.

DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bilişsel ve duyuşsal görüşleri medeni durum değişkeni açısından iki alt boyutta da bekar öğretmenler lehine anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu sonuç genel toplam puan için belirtilen sonuç ile ilgili olduğu ifade edilebilir. Bekar öğretmenlerin daha genç ve kıdem yılı düşük olan öğretmenler olduğu düşünüldüğünde; son 5-10 yılda mezun olan öğretmenlerin fakültelerde değerler eğitimine ilişkin gelişmeler, önceki dönemlere göre farklılıklar göstermiştir. Son dönem mezun öğretmenler karakter ve değerler eğitimi konusunda dersler almaları, değerler eğitim-öğretim yöntemleri ve alternatif değerlendirmeler konusunda eğitim görmeleriyle bu bulgu ilişkilendirilebilir.

DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgi herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alıp almama durumuna göre değerler

eğitimi uygulama düzeylerine ilişkin ölçeğin her iki alt boyutunda ve genel ortalama puanlarında hizmet-içi alanlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir ($p<.01$). Hipotez kurulurken, değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin konuya daha çok hâkim olma ve bilinçlenme düzeylerindeki artış olarak gösterilebilir. Avcı'nın (2011) ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliklerini incelediği çalışmasında, değerler ve karakter eğitimine yönelik hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin "model ve rehber olma"ya yönelik ölçülen öz- yeterlik düzeylerinin, bu eğitimi almayan öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarkoçin'in (2013) yaptığı çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili ders alan öğretmenlerin, bu dersi almamış öğretmenlere göre değerleri daha çok önemsedikleri sonucuna ulaşmıştır. Çağlayan (2018) tarafından yapılan çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminer alan öğretmenlerin almayanlara göre değerler eğitimine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Baysal'ın (2013) yaptığı çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kurs alan öğretmenlerin materyal kullanımında, seminer ya da kurs almamış öğretmenlere kıyasla daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Başçı (2012) tarafından yapılan çalışmalara göre ise, öğretmenlerin hizmet içi kurs/seminere katılmalarına göre, değer eğitimine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatür incelemesi sonucunda genel olarak, değerler eğitimi alanında alınan herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitimin öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarını anlamlı bir şekilde farklılaştırdığını göstermektedir. Bu eğitimler yoluyla öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olunabilir. DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin hem bilişsel hem de duyuşsal görüşleri değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir ders, seminer ya da hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre eğitim alan öğretmenler lehine anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin konuya ilişkin çeşitli eğitim faaliyetlerine katılmaları bilişsel ve duyuşsal açıdan onlara katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan ve sonuçlardan yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir;

1. Değerler eğitiminde öğretmenin örnek bir kişiliğe sahip olmasının önemi göz önünde bulundurularak, öğretmen yetiştirme konusunda ilk adım, öğretmen adaylarını seçme konusunda olmalıdır. Bu doğrultuda öğretmen adayları, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına alınırken yalnızca akademik bilgilerine göre değil, kişilik özelliklerine göre bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

2. DKAB öğretmenleri değerler eğitimi alanındaki eksikliklerini değerler eğitimi ile ilgili bilimsel kaynaklardan yararlanarak tamamlayabilirler. Çünkü değerler eğitimi yaklaşımları ve yöntemleri hakkında yeterli düzeyde bilgi ve becerisi olmayan bir öğretmenin, verimli ve etkili bir değerler eğitimi gerçekleştiremeyeceği açıktır.

3. İlköğretim DKAB dersi öğretim programı ve ders kitapları, değerler ve değerler eğitimi açısından içerik analizine tabi tutulabilir.

4. Değerler eğitimi ile ilgili olarak düzenlenen hizmet içi eğitim etkinliklerinin niteliği ve işlevselliği çeşitli değişkenler açısından incelenen araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlarla, bir sonraki hizmet içi eğitim faaliyetleri daha nitelikli bir şekilde düzenlenebilir ve yürütülebilir.

5. Öğretmenlerin değerler eğitimi etkinliklerini daha etkili şekilde uygulayabilmelerini sağlayacak nitelikli hizmet içi eğitimler verilmelidir. Bu noktada değerlerin kazandırılmasında öğrenme-öğretme sürecini nasıl planlayacakları ve hangi ölçme değerlendirme etkinliklerini kullanabilecekleri konusunda uygulamalı eğitimler verilmelidir.

Kaynakça

Abukan, Fatih. *Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal ve Okul Politikası Oluşturulmasına Yönelik Görüşleri*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Akbaş, Oktay. "İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007

- Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17/2 (2009), 403-414.
- Akbaş, Oktay. *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Aksoy, Ebümüslüm. *İlkokullarda Değerler Eğitiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Akyürek, Süleyman. "İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/23 (2012), 7-47.
- Altıntaş, Muhammed Esat. *Öğretmenler Gözüyle Değerler Eğitimi*. Konya: D-Eğitim Kitaplığı, 2016.
- Ateş, Fatih. *İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Atkinson, Rita L. vd. *Psikolojiye Giriş*. çev. Kemal Atakay vd. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1995.
- Avcı, Ebru. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Dair Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Aydın, Muhammet Şevki. *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1996.
- Aydın, Mustafa. *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri (Isparta İli Örneği)*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Balat, Gülden Uyanık - Dağal, Asude Balaban. *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık, 2009.
- Başcı, Zeynep. *Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

- Baydar, Pelin. *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Baysal, Necati. *Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Can, Özge. *Dördüncü ve Besinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Coşkun, Sümeyye. *Değerler Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Öğretmen ve Veli Tutumlarının İncelenmesi*. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Çağlayan, Emrullah. *Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Veli ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi (Bingöl Örneği)*. Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Çelik, Zeynep Elif. *Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri*. Trabzon: Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Çelikkaya, Tekin - Filoğlu, Simge. "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değere ve Değer Eğitimine İlişkin Görüşleri", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14/4 (2014), 1541-1556.
- Demirel, Özcan. *Genel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kardeş Kitabevi, 1998.
- Durmuş, Beril vd. *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları, 2. Basım, 2008.
- Ekşi, Halil - Okudan, Ahmet Yasin. "Eğitim Yöneticilerinin Bakış Açısı ile Değerler Eğitimi". *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 2/8 (2011), 178-190.
- Erbaş, Hacı Hüseyin. *Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Algısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kırşehir Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Eryılmaz, Mehmet Ali. *Sınıf Öğretmenlerinin Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Ankara:

- Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Fidan, Nuray Kurtde. "Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri". *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi* 2/2 (2009), 1-18.
- Fullan, Michael - Hargreaves, Andy. *Teacher Development and Educational Change*. Philadelphia: Routledge Falmer, 1992.
- Gedik, Esmâ Güney. *Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimlerinin ve Öğrencilere Aktarmak İstedikleri Değerlerin İncelenmesi*. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Gürhan, Ethem. *İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya- Selçuklu Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- İbret, Bilgin Ünal vd. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplumsal Sorunların Tespitine Yönelik Görüşleri". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 1295-1319.
- Kara, Bilal. *İlkokul ve Ortaokullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Karakülçe, Necati. *İlkokul Yöneticilerinin ve Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Demokratik Tutumlarının İncelenmesi*. İstanbul: Sebahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kaya, Mevlüt. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Konuların Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 23-50.
- Kaymakcan, Recep. *Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İnceleme ve Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi, 2007.
- Kaymakcan, Recep - Meydan, Hasan. *Ahlak, Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.

- Kılcan, Bahadır. *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Kırşehir İli Örneği)*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Kirschenbaum, Howard. *100 Ways To Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company, 1995.
- Köylü, Mustafa. *Küresel Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Köylü, Mustafa. "Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç". *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. ed. R. Kaymakcan vd. 288-309. İstanbul: Dem Yayınları, 2007.
- Kulaksızoğlu, Adnan. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Kuşdil, Muharrem Ersin - Kağıtçıbaşı, Çiğdem. "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı". *Türk Psikoloji Dergisi* (2000), 60-61.
- Lickona, Thomas. *Character Matters: How To Help Our Children Develop Good Judgment, Integrity, and Other Essential Virtues*. New York: Simon & Schuster, 2004.
- Özdaş, Faysal. *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Özmen, Cengiz vd. "İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (2012), 297-311.
- Sezer, Şenol vd. "School Administrators' Opinions Related to the Values that Should Be Gained to Classroom Teachers through In-Service Training", *Eurasian Journal of Educational Research* 86 (2020), 175-196. doi:10.14689/ejer.2020.86.9
- Şimşek, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Tarkoçin, Suna vd. "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf İçi Etkinliklerde Çocuklarla Olan İletişimlerinde Kullandıkları Değerlerin İncelenmesi". *Pegem Journal of Education & Instruction* 3/2 (2013), 37-49.

- Taşdemir, Mehmet. *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayınları, 2000.
- Tokdemir, Muhammet Ahmet. *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Türkan, Seda. *Öğretmenlerin Değer Yönelimlerinin Öz-Yeterlilik Algıları Üzerine Etkisi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Uçar, Senem. *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Uzuner, Neslihan Kadriye. *Değerler Eğitiminde Kullanılan Araç-Gereç ve Materyallere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yaşar, Şefik - Çengelci, Tuba. "A Case Study Regarding Values Education in Social Studies Course". *International Journal of Eurasia Social Sciences* 3/9 (2012), 1-23.
- Yaşaroğlu, Cihat, "Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *International Journal of Social Science* 27 (2014).
- Yeşiltaş, İlkey. *Fen Bilimleri Dersini Yürüten Öğretmenlerin Fen Bilimleri Dersi Değer Eğitimi Ölçeği Puanlarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Giresun: Giresun Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Yıldırım, Yusuf - Çalışkan, Hüseyin. "The Teachers Opinions about Values Education and Values in the 2005 with 2017 Teaching Programme of Social Studies Lesson". *Journal of Multidisciplinary Studies in Education* 1/1 (2017), 7- 23.
- Yılmaz, Hasan - Sünbül, Ali M. *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2003.